

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ВИДАВНИЦТВО “НАУКОВА ДУМКА”
НАН УКРАЇНИ»

**УКРАЇНСЬКА
НАУКОВА
ТЕРМІНОЛОГІЯ.
Історія
та сучасний стан**

**Матеріали
науково-практичної конференції
5 грудня 2014 р.**

Київ
Наукова думка
2015

УДК 81'2

У виданні надруковано матеріали конференції, присвяченої історії та сучасному стану української наукової термінології, що була організована Науково-виробничим підприємством «Видавництво “Наукова думка” НАН України» у грудні 2014 року.

Адреса видавництва:
01601 Київ 1, вул. Терещенківська, 3
Телефони: 234 40 68, 235 72 57
e-mail: encekl@ndumka.kiev.ua

ISBN 978-966-00-1523-4

© НВП «Видавництво “Наукова думка”
НАН України», 2015

КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТТЄВИЙ АПАРАТ АСПЕКТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Михайло Гінзбург, доктор технічних наук,
професор, академік УНГА

Інститут транспорту газу, м. Харків

mychajlo.ginzburg@gmail.com

Вступ. Одне з найважливіших завдань фахової мови — описати процеси позамовної дійсності з урахуванням їхніх учасників, зовнішніх чинників (локалізації в часі й просторі) та всіх внутрішніх властивостей їхнього протікання: тяглості // миттєвості, одноразовості // повторюваності тощо. Останні поняття досліджує спеціальний розділ мовознавства — **аспектологія** (*англ.* aspectology, *рос.* аспектология, від *лат.* aspectus — зовнішній вигляд, погляд, зір та *гр.* logos — слово, учення [27, с. 46]).

Об'єктом досліджування аспектології є аспект і пов'язана з ним сфера аспектуальності. **Аспектом** (*англ.* aspect, *рос.* аспект) називають семантичну категорію (рис. 1), що визначає процес з погляду його протікання та розподілу в часі: тривалості, повторюваності, результативності тощо. Аспект не пов'язаний із зовнішньою відносно процесу точкою відліку: він характеризує його протікання та розподіл зсередини, тому аспект уважають внутрішнім часом [16, с. 15, 37]. Аспект як семантична категорія тісно пов'язаний насамперед із лексичним значенням дієслова. Проте мова відбиває протікання процесу та його розподіл в часі за допомогою не лише лексичних, а й інших засобів (морфологічних, словотвірних, синтаксичних). Саме систему цих засобів називають **аспектуальністю** (*англ.* aspectuality, *рос.* аспектуальность). У слов'янських мовах, зокрема українській, основним виявом семантичної категорії **аспекту** є граматична категорія **виду**¹.

---

¹ Проте “опір лексичного матеріалу не дав змоги категорії виду українського дієслова досягти граматичної чистоти таких категорій як граматичний час, якраз об'єктивна неоднорідність дієслівних процесів стала основною перешкодою процесу охоплення видовою парністю всієї дієслівної лексики, а дефективність функціональної парадигми частини дієслів, зокрема неможливість уживання в основному для імперфективних дієслів — прогресивному значенні спричинена саме лексичними заборонами. Категорія виду ніби застигла на шляху від лексичної до граматичної абстракції і, не досягнувши ідеальної гомогенності граматичних систем, залишилася гетерогенною, поєднуючи корелятивні за видом перфективи й імперфективи, *perfektiva tantum* і *imperfektiva tantum*, двовидові дієслова” [16, с. 62].

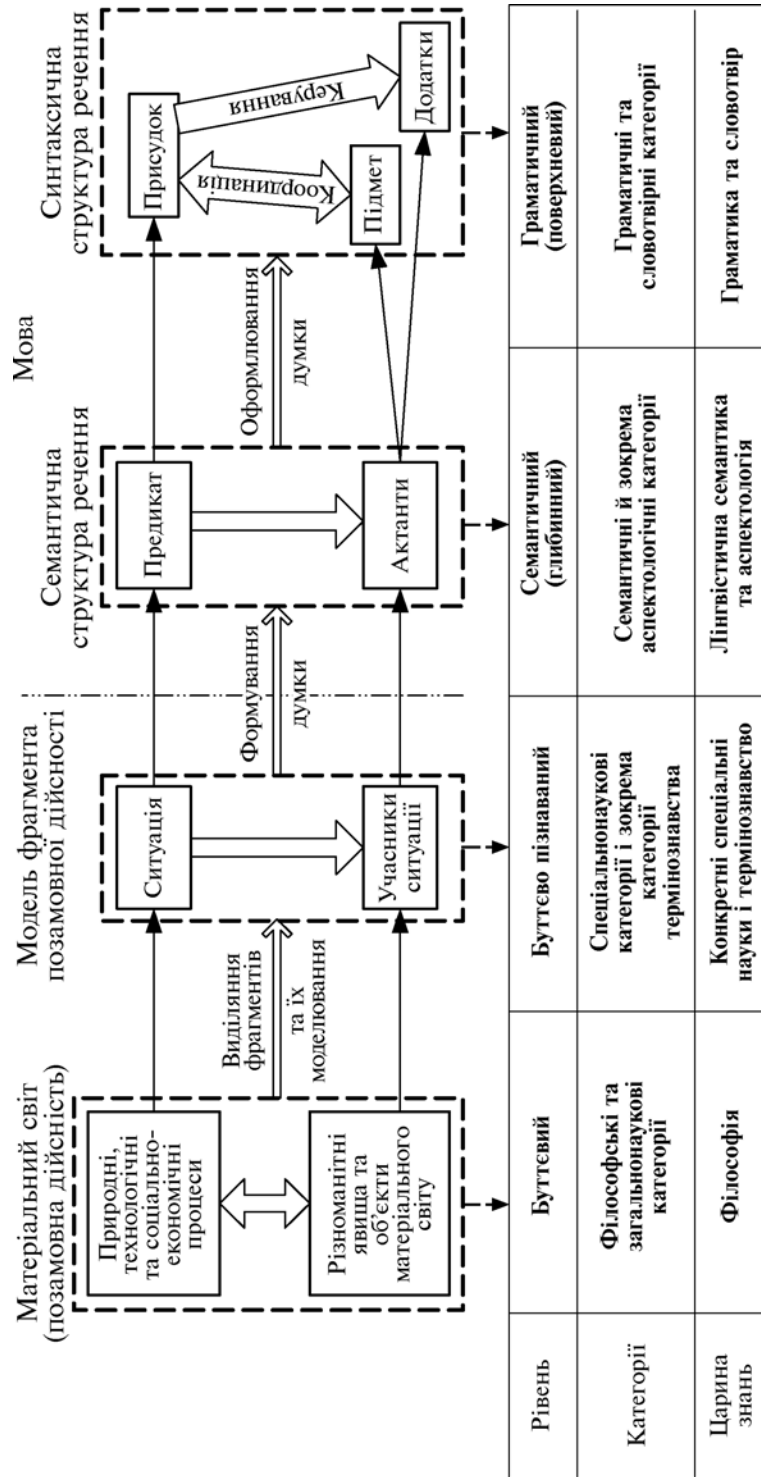

Рис. 1. Моделювання фрагмента позамовної дійсності та його відбивання мовою

Через це аспектуальність розглядають як функційно-семантичне поле, осердям якого є граматична категорія виду [16, с. 15—16, 39].

З огляду на викладене вище українська аспектологія досліджує дієслівну категорію виду і суміжні з нею аспектуальні значення, тобто значення, які стосуються протікання процесу та його розподілу в часі, що їх мова виражає тим чи тим способом (на граматичному та словотвірному рівнях, лексичним значенням слів, контекстуально). Окрім граматичної категорії виду, аспектологія вивчає так звані **роди дієслівної дії**¹, аспектуальні класи дієслів (динамічні/статичні, граничні/неграничні дієслова) та їхні підкласи, а також різні аспектуально важливі компоненти контексту, подані синтаксичними засобами [20, с. 47; 29, с. 61].

Суттєвим гальмом на шляху аспектологічних досліджень є термінологічні розбіжності в аспектологічних працях, які стосуються таких засадничих понять як **процес, дія, подія, стан, результат, аспект і вид; ситуація та стан справ** тощо. Детальний огляд категорійно-поняттєвого апарату аспектологічних досліджень подано в монографіях Миколи Калька [16], Олени Титаренко [33] та працях інших мовознавців. У наших статтях [6; 7] порівняно окремі класифікації, що їх застосовують мовознавці й зокрема аспектологи, і виявлено суттєві розбіжності в цих класифікаціях щодо дефініцій певних понять та термінів, що позначають ті самі поняття.

Мета цієї статті — розглянути терміни, що є позначками аспектологічних категорій, і забезпечити їхню згармонізованість з граматичною та загальнонауковою термінологією.

1. Аспектологічні категорії та проблеми їхнього гармонізування

Аспектологія як і будь-яка інша царина знань має власний **категорійно-поняттєвий апарат**, тобто систему взаємоузгоджених і взаємозалежних категорій та інших понять, потрібних, щоб теоретично осмислити свій об'єкт досліджування.

¹ Це ряди одновидових дієслів, для яких характерна морфологічна однорідність та семантична спільність [4, с. 235]: одні роди містять спрефіксовані дієслова доконаного виду, інші — недоконаного. Роди дієслівної дії протиставлені один одному не граматично, а семантично, бо спрефіксовані спільнокореневі дієслова, що входять до різних родів, по-різному уточнюють як відбувається певний процес, позначений безпрефіксованим дієсловом. Наприклад, *постояти* (трохи), *простояти* (певний проміжок часу), *відстояти* (до кінця). Отже, між родами дієслівної дії та граматичною категорією виду така сама відмінність як між лексико-граматичними розрядами іменників та їхніми відмінками. Якого саме спрефіксованого дієслова з певним коренем, що належить до родів дієслівної дії, ужити, залежить від їхнього лексичного значення, а якого саме дієслова з видової пари вжити, залежить не від лексичного значення (бо воно спільне), а від граматичного [33, с. 43—44].

Ситуація (*англ.* situation, *рос.* ситуация [1, с. 413]) — це сукупність об'єктів позамовної дійсності та зв'язків між ними, описаних у вислові. Іноді в цьому значенні вживають термін **предметна ситуація**, щоб відрізнити її від **мовленневої ситуації** [25, с. 164, 198—199]. Оскільки в цій статті ми не розглядатимемо мовленнєві ситуації, то, щоб не ускладнювати виклад, обмежимося терміном **ситуація**. **Ситуація** — це категорія, що належить буттєво пізнаваному рівню (рис. 1). А власне аспектологічною категорією є **стан справ** (*англ.* state of affairs, *рос.* состояние дел), який відбиває не фрагмент позамовної дійсності як такий, а те, що мовець хоче висловити про цей фрагмент, тобто уявлення мовця про певну ситуацію. Стан справ складається з предикату та актантів [24] (рис. 1).

У класифікації стану справ за аспектуальними властивостями виділяють **процес**_А, **стан**_А та **подію**_А, де індекс А позначає аспектуальність. Оскільки це аспектологічні категорії, їх можна осмислити лише разом.

Процес_А (*англ.* process, *рос.* процесс) — це стан справ, який триває в часі й змінюється кількісно, але не якісно. **Процес**_А на відміну від **події**_А не передбачає виникнення нового **стану**_А¹ [14, с. 36]. **Процес**_А відбувається без змінювання якості, або ж спричинює її змінювання, тобто **подію**_А [16, с. 40].

Подія_А (*англ.* event, *рос.* событие) відбиває перехід кількісних змін в якісні, тобто “стрибок” з одного стану в інший (у деякий момент часу мав місце один стан, а в певний наступний — уже інший² [14, с. 35—36]). Цей перехід відбувається за нескінченно малий проміжок часу, тривалістю якого можна знехтувати, тобто вважати **подію**_А миттєвою [8]. З огляду на це у **події**_А початкова і кінцева межі сплавлені в один момент, унаслідок чого такий стан справ не може бути перерваний, а потім продовжений [15, с. 21].

¹ В оригіналі цю думку висловлено так: “Процесс — это то, что происходит во времени. Процесс состоит из сменяющих друг друга фаз. ... В отличие от события процесс не предполагает возникновения нового состояния” [14, с. 36]. «Под “процессом” мы понимаем длящуюся гомогенную ситуацию, состоящую из сменяющих друг друга фаз» [Там само, с. 21].

² В оригіналі цю думку висловлено так: “Событие — это переход в новое состояние (в некоторый момент имело место одно состояние, а в некоторый последующий уже другое)” [Там само, с. 35—36]. В окремих аспектологічних працях, наприклад [30, с. 124], виділяють два різновиди подій: *входження в стан* (*рос.* входение в состояние) і *входження в процес* (*рос.* входение в процесс).

Під **станом_A** (*англ.* state, *рос.* состояние) розуміють такий стан справ, що триває і одночасно зберігається незмінним протягом певного часового інтервалу¹ [14, с. 35; 30, с. 121].

З викладеного вище випливає, що аспектологічні категорії **процес_A**, **стан_A** та **подія_A** певним чином відбивають філософські та загальнонаукові протиставлення: змінювання (**процес_A** і **подія_A**) та незмінності (**стан_A**), кількісних змін (**процес_A**) та якісних змін (**подія_A**), тяглості (**процес_A** і **стан_A**) та миттєвості (**подія_A**).

Якщо розглядати чотирирівневу схему моделювання фрагмента матеріального світу (позамовної дійсності) та мовного фіксування цієї моделі, подану на рис. 1, то власне аспектологічні категорії та поняття належать до семантичного (глибинного) рівня. З огляду на це вони, з одного боку, мають відбивати позамовну дійсність, а з другого, мають втілюватися на граматичному (поверхневому) рівні. Усе це вимагає згармонізованості понять і термінів, тобто їхньої узгодженості у взаємопов'язаних предметних сферах (*англ.* across subject fields [39, п. 7.2.5]). Згармонізованість є однією з вимог до терміна ДСТУ 3966:2009 [32, п. Г.2, Г.2.9] та ISO 704:2009 [39, п. 7.2.5], а рекомендації як треба гармонізувати поняття і терміни подано в ДСТУ ISO 860-99 [31], де визначено, що **гармонізування понять** (*англ.* concept harmonization) — це діяльність щодо зменшення чи усунення незначних розбіжностей між двома чи кількома поняттями, тісно пов'язаними між собою. Гармонізування понять є невіддільною частиною стандартизування [31, п. 3.1].

2. Згармонізування категорій та понять, позначених терміном *процес*

Розгляньмо категорії та поняття, позначені терміном *процес*. У взаємопов'язаних предметних сферах цим терміном позначають:

- 1) загальнонаукову категорію **процес**;
- 2) семантичну категорію **процес** як категорійне значення² дієслова;

¹ В оригіналі цю думку висловлено так: “Состояние — это положение дел, сохраняющееся неизменным на протяжении некоторого отрезка времени” [14, с. 35]. У [30, с. 111, 121] зазначено, що “состояние — ситуация, которая не претерпевает изменений с течением времени и не требует постоянного притока энергии для своего продолжения”.

² **Категорійне значення** (*англ.* categorial meaning, *рос.* категориальное значение) — узагальнене абстрактне значення слів, що належать до певної частини мови, яке накладається на конкретне лексичне значення слова. Наприклад: значення предметності — у іменників, процесу (процесовості або динамічної ознаки) — у дієслова, постійної ознаки — у прикметника [1, с. 162; 4, с. 13].

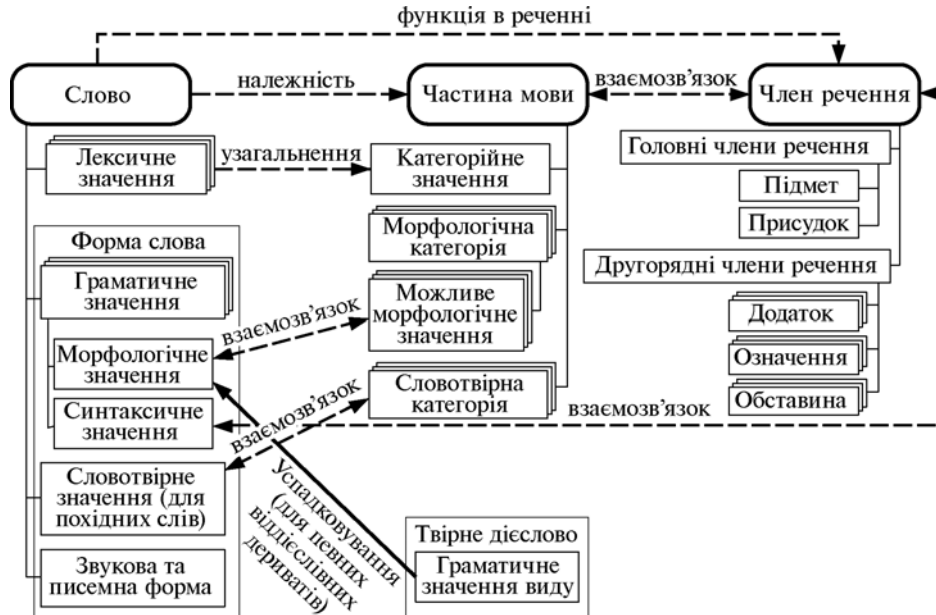

Рис. 2. Взаємозв'язок між лексичними і граматичними значеннями слова і його частиномовною належністю та функцією в реченні

3) *предикат процесу*_В як різновид предиката у семантичній класифікації предикатів Івана Вихованця [3, с. 93—111], де індекс В позначає належність до цієї класифікації [6] (рис. 2).

4) аспектологічну категорію *процес*_А як один з трьох викладених вище різновидів *стану справ*.

Розгляньмо наскільки ці категорії згармонізовані.

Процес як загальнонаукова категорія (*англ.* general scientific categories, *рос.* общенаучная категория) позначає змінювання // змінення будь-якої системи або послідовне змінювання її станів [19, с. 244]. Як відомо [5], загальнонаукові категорії конкретизуються, прив'язуючись до предмета досліджування окремих наукових дисциплін, і стають **спеціальнонауковими категоріями** (*англ.* special scientific categories, *рос.* частнонаучные категории) (рис. 1). Так, наприклад, загальнонаукова категорія *процес* стала категорією хімії, де під *процесом* розуміють сукупність усіх або деяких взаємодій елементів системи та / або взаємодії системи з навколишнім середовищем [34, с. 351]. У мовознавстві *процес* розглядають як семантичну категорію (*англ.* conceptual category, notional category), що є категорійним значенням дієслова як частини мови, абстрагованим від конкретних лексичних значень¹ ок-

¹ **Лексичне значення** (*англ.* lexical meaning, *рос.* лексическое значение) — це закладений у слові зміст, який відбиває у колективній свідомості мовців та

ремих дієслів [4, с. 12] (рис. 2). Це стосується не лише слов'янських, а й інших мов, зокрема германських та романських. Так, у словнику [21, с. 242] зазначено, що **процес** (*фр.* procès, *нім.* Vorgang, *англ.* process, *італ.* processo, *рос.* процесс) — «термін, отриманий з лат. processus “який проходить” для позначання загального поняття, до якого зводяться різні поняття, подані дієсловом: поняття дії (frapper “бити”, “стукати”), становлення (croître “рости”), стану (demeurer “проживати”)».

Отже, семантична категорія **процес** є певною проекцією загальнонаукової категорії **процес** у мовознавство. Проте вони не є тотожними, оскільки загальнонаукові категорії відбивають безпосередньо фрагмент позамовної дійсності, а семантичні — фрагмент певної картини світу, що є образом позамовної дійсності у свідомості. З огляду на це семантичні категорії універсальні, насамперед пов'язані зі свідомістю¹ і через це не залежать від більш-менш випадкових фактів наявних мов. Тому вони застосовні до всіх мов, хоча зрідка подані у конкретній мові ясним та недвозначним чином [10, с. 58]. Проте вони обов'язково повинні мати якийсь мовне втілення [26, с. 218], бо мислення невіддільне від мови.

Отже, для згармонізованості категорій взаємопов'язаних предметних сфер терміном **процес** треба позначати лише загальнонаукову та семантичну категорії, між якими є тісний зв'язок, і не позначати цим терміном інших семантичних та аспектологічних категорій. Проте, як зазначено вище, цього терміна мовознавці та аспектологи вживають ще в двох значеннях: **процесу_в** як назви предикату у семантичній класифікації предикатів Івана Вихованця та **процесу_а** як позначки аспектуальної категорії, що передає один з трьох різновидів стану справ. Отже, щоб позбутися плутанини та забезпечити однозначну відповідність терміна поняттю в предметній сфері “Лінгвістична семантика та аспектологія” треба запропонувати для цих двох понять інші терміни.

Іван Вихованець [3, с. 93—111] виокремлює за *семантикою* предикати дії_в, процесу_в, стану_в, якості, кількості та локативні предика-

---

закріплює в ній співвіднесеність слова з певним поняттям або конкретним об'єктом позамовної дійсності. Зв'язок лексичного значення слова з його матеріальною формою (звуковою чи писемною) є асоціативним і закріплений мовною традицією. Носієм лексичного значення є основа слова. Багатозначні слова мають кілька лексичних значень [11, с. 84].

¹ Як писав видатний російський мовознавець акад. Іван Мещанінов (1883—1967), “поняттєві категорії (сучасною термінологією — семантичні категорії. — М. Г.), про які йдеться, виявляються, за таких умов, також і категоріями свідомості, у тій чи тій формі вираженими у мові. У той самий час вони є і мовними категоріями, оскільки виявляються саме у мові” [23, с. 197—198].

ти¹ і зазначає, що *предикатам процесу_В*, як і *предикатам дії_В*, “властива ознака динамічності”, проте “на противагу предикатам дії предикати процесу вказують на динамічну ситуацію, що не передбачає активного виконавця дії, а стосується суб’єкта процесів, які ним не породжуються й активно та безпосередньо не стимулюються” [3, с. 96]. *Предикати процесу_В* передають динамічні явища в рослинному світі, кількісні та якісні зміни, що стосуються людини чи інших істот, різноманітні видозміни початкового стану предметів і речей. З огляду на подану вище цитату зі словника [21, с. 242], пропонуємо називати ці предикати — *предикатами становлення* (рос. предикат становлення). Цей термін задовольняє вимогу відповідності лексичного значення терміна, позначуваному ним поняттю, бо лексичним значенням слова *становлення* є процес виникнення, творення чого-небудь у сукупності характерних ознак і форм; формування когось, чогось у процесі розвитку [2, с. 1384].

У аспектологічній класифікації стану справ пропонуємо замінити термін *процес_А* терміном *динаміка*, що також задовольняє вимогу відповідності лексичного значення терміна позначуваному ним поняттю, бо одним з лексичних значень слова *динаміка* є рух, розвиток, змінювання чого-небудь [2, с. 296], що відповідає таким ознакам аспектологічної категорії *процес_А* як тяглість і кількісне змінювання.

3. Класифікація процесів

У класифікації процесів суттєву роль відіграє поняття *фаза* (фр. phase від гр. phasis — поява). Це поняття є загальнонауковим і позначає період, стадію в розвитку якого-небудь явища, процесу тощо [2, с. 1526]. Царини знань використовують його по-різному. У мовознавстві *фазовістю* називають указівку на одну з трьох логічно можливих фаз процесу: *початок* (рос. начало), *перебіг* (рос. продолжение), *кінець* (рос. конец) [12, с. 426] (рис. 3).

Зазвичай початок і кінець процесу розглядають як фази, тривалість яких прямує до нуля, тобто як “миттєві”. Зауважимо, що прикметник *миттєвий* не треба розуміти буквально: фактично така фаза триває певний проміжок часу, однак з погляду мовця такі фази нібито не мають тривалості і зводяться до точки на часовій осі. Як показано вище, саме таке значення передає аспектологічна категорія *подія_А*. З огляду на це, зазначеним двом фазам процесу (початку і кінцю) в аспектологічних теоріях відповідає категорія *подія_А* (рис. 3).

¹ Локативні предикати вказують на просторові стани або просторові ознаки суб’єкта.

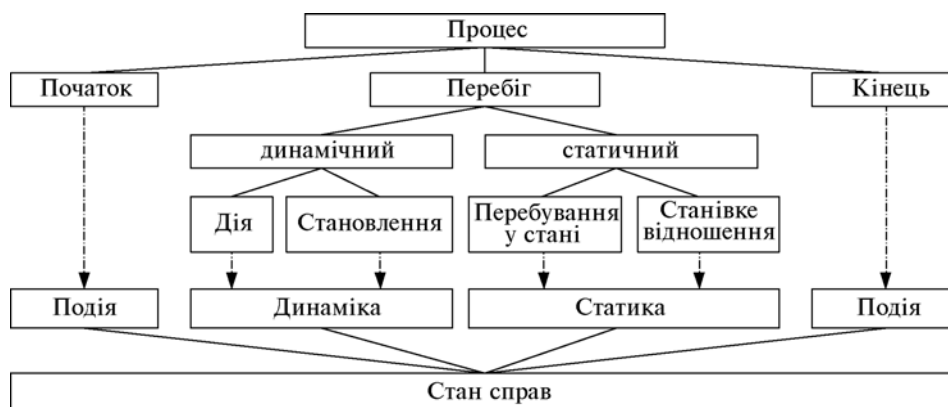

Рис. 3. Класифікація процесів

Отже, термін **подія** можна вважати згармонізованим, і позначати ним лише “миттєві” фази процесу або “миттєвий” процес, тривалість перебігу якого прямує до нуля (наприклад, *вибух, спалах* тощо). З огляду на це не можна вживати термін подія як синонім терміна **ситуація**, бо тоді ми плутаємо різновид **стану справ** із **ситуацією**¹⁰.

Подальша класифікація перебігу процесу залежить від характеру процесу (динамічний / статичний). Перебіг динамічних процесів можна поділити на **дію** та **становлення**, а статичних — на **перебування у стані** і **станівке відношення** (рис. 3).

Відмінність між поняттями **дія** і **становлення** зумовлена причиною динамічного процесу, якою може бути або воля живої істоти (зазвичай людини), або закони природи. Виходячи з викладеного вище розмежування *предикатів дії*_в і *предикатів процесу*_в, терміном **дія** доцільно позначати перебіг динамічного процесу, що його породжує суб’єкт-діяч і активно і безпосередньо стимулює [3, с. 93], а терміном **становлення**, який ми запропонували вище замість терміна **процес**_в, — перебіг динамічного процесу, суб’єкт якого не є активним діячем, він не породжує та безпосередньо не стимулює перебіг цього процесу. Отже, динамічний процес, спричинений волею живої істоти, позначаємо терміном **дія**, а спричинений законами природи — терміном **становлення**.

¹⁰ Татевосов С.Г. писав так: «Мы следуем соглашению, предложенному Б. Комри (Comrie, 1976), в соответствии с которым “ситуация” используется как покрывающий термин для обозначения состояний, событий, действий, процессов и т. п.» [30, с. 111].

Відмінність між поняттями **перебування у стані** та **станівке відношення** полягає в тому, що **перебування у стані** є тимчасовим, воно має скінченну, зазвичай чітко окреслену тривалість, тобто початок і кінець, тоді як для **станівкового відношення** початок і кінець важко виділити. Наприклад, речення *дитина вдень спить* передає перебування в певному стані, тоді як визначення *гіпотенуза — це сторона прямокутного трикутника, що лежить проти прямого кута* — це станівке відношення, якому властива постійність. Отже, непостійні (тимчасові) статичні процеси позначаємо терміном **перебування у стані**, а постійні — терміном **станівке відношення**.

4. Згармонізування категорій та понять, позначених терміном *дія*

Терміном **дія** (рос. действие) у взаємопов'язаних предметних сферах позначають:

- 1) будь-яке явище, що його можна позначати дієслівною формою або дієслівною формою і залежними від неї словами (синонім терміна **процес** як позначки категорійного значення дієслова);
- 2) будь-яке динамічне явище (змінювання);
- 3) *предикат дії_в* у семантичній класифікації предикатів Івана Вихованця [3, с. 93—111].

Найтиповішим прикладом уживання терміна **дія** в першому значенні можуть бути глумачні словники, наприклад [2], де всі віддієслівні іменники у процесовому значенні пояснено так: *дія за значенням дієслова*. Широко вживають термін **дія** як загальну назву динамічних явищ, протиставляючи їх статичним. Наприклад, у словнику [21, с. 89], зазначено, що **дія** (фр. action, нім. Aktion, Handlung, Tätigkeit, англ. action, італ. azione, рос. действие) — це “термін, який зазвичай протиставляють стану”. Таке вживання спостерігаємо й в українських граматиках, наприклад, «дієслово називає дію або стан предмета як процес і відповідає на питання *що робити? що зробити?*» [38, с. 369].

Провідний російський аспектолог Юрій Маслов уживав у першому значенні терміна **дія** (рос. действие¹), а в другому — терміна **дія у власному значенні** (рос. действие в собственном смысле²) [22, с. 307, 313].

¹ «Под “действием” здесь и в дальнейшем понимается любое явление, обозначаемое с помощью глагольной формы (или глагольной формы и зависящих от нее слов). О разделении такого рода явлений на “действия в собственном смысле”, “состояния” и т. п. будет сказано на с. 311—314» [22, с. 307].

² “Противопоставление динамики и статики, действия в собственном смысле слова (т. е. изменения) и статического состояния (или отношения), отражает преломленные сознанием различия самих явлений действительности, обозначаемых в языке с помощью глаголов (или вообще предикатов предложений)” [22, с. 313].

Для забезпечення однозначної відповідності терміна поняттю пропонуємо в першому значенні вживати терміна **процес**, а в другому — **перебіг**, залишивши термін **дія** тільки як позначку різновиду **процесу**, що його породжує й безпосередньо стимулює суб'єкт.

5. Згармонізування категорій та понять, позначених терміном *стан*

Поняття **стан** потребує особливої уваги щодо гармонізування, оскільки цим терміном позначають:

- 1) загальнонаукове поняття стан як конкретний набір певних параметрів;
- 2) будь-яке статичне явище, що його можна позначати дієслівною формою або дієслівною формою і залежними від неї словами;
- 3) *предикат стану*_в як різновид предиката у семантичній класифікації предикатів Івана Вихованця [3, с. 93—111];
- 4) аспектологічну категорію стан_д як один з трьох викладених вище різновидів стану справ;
- 5) клас невідмінюваних слів, що їх уживають лише в ролі головного члена односкладних (безособових) речень;
- 6) граматичну категорію перехідного дієслова.

Очевидно, що взаємопов'язаними є перші п'ять значень, тоді як шосте належить до сфери граматики і не пов'язане з аспектологією. З огляду на це спробуємо згармонізувати перші п'ять значень.

Під загальнонауковим поняттям **стан системи** розуміють конкретний набір її параметрів [19, с. 253].

У мовознавстві **стан** (*фр.* état, *нім.* Status, Zustand, *англ.* state, *італ.* stato, *рос.* состояние) зазвичай протиставляють **дії** [21, с. 202], що також підтверджує наведена вище цитата з граматики [38, с. 369].

*Предикати стану*_в вказують на непостійну (тимчасову) ознаку предмета, яка не «відбиває його внутрішню сутність», а «існує незалежно, автономно (в онтологічному плані) щодо носія стану, не потребує зусиль цього носія для своєї наявності». **Стан**_в «є явищем, що виникає під впливом зовнішньої стосовно носія стану сили. Отже, предикати стану орієнтовані на “пасивний” суб'єкт». «Певний стан як властивість якогось предмета, являючи собою змінну величину, передбачає, що цей предмет може перебувати і в інших станах». **Стан**_в “охоплює відповідний відрізок на часовій осі. Охоплення ним часового відрізка зумовлює відсутність членування його упродовж даного періоду часу на окремі випадки. Стан стосується часових відрізків, а не точок на часовій осі. Він триває, продовжується і не знає упродовж відповідного проміжку часу таких змін, які б засвідчили перехід до іншого стану” [3, с. 98].

В одних аспектологічних працях стан матеріальної системи трактують як вияв певної сукупності її властивостей [17, с. 82], що є проєкцією загальнонаукового поняття **стан** у мовознавство. В інших, наприклад в [14, с. 35; 30, с. 121], під **станом**_А розуміють різновид стану справ. Порівнюючи викладену вище сутність аспектологічної категорії **стан**_А з тлумаченням *предикату стану*_В, можна зробити висновок, що зазвичай [30, с. 111, 121] аспектологічну категорію розуміють ширше, охоплюючи нею всі статичні явища, тобто як перебування в стані, так і станівкі відношення (рис. 3).

Для згармонізованості термінології доцільно вживати термін **стан** лише в загальнонауковому значенні як конкретний набір певних параметрів (вияв певної сукупності властивостей), а тимчасовий статичний процес, пов'язаний з цим набором параметрів, відповідно позначати терміном **перебування в стані**. Саме таке перебування описує *предикат стану*_В. Щоб не позначати різні поняття одним терміном пропонуємо як познаку аспектологічної категорії замінити термін **стан**_А на термін **статика** (рис. 3). Термін **статика** задовольняє вимогу відповідності лексичного значення терміна позначуваному ним поняттю, бо одним з лексичних значень слова *статика* є відсутність руху; розвитку [2, с. 1386], що відповідає таким ознакам аспектологічної категорії **стан**_А як тяглість і незмінність.

Перебування у певному стані передає клас невідмінюваних слів, що їх уживають лише в ролі головного члена односкладних (безособових) речень [1, с. 193; 9, с. 237]. В українській мові до них належать слова *безлюдно, важливо, вітряно, видно, спішно, можна, морозно, треба, потрібно, чутно, сумнівно, ліньки, прикро, жалко, корисно, соромно, необхідно, варто, страх, жаль, гріх, лихо, тихо* тощо [9, с. 237]. Це мовне явище вперше описав видатний російській мовознавець Лев Щерба (1880—1944) у своїй статті “О частях речи в русском языке” (1928), де він позначив подібні слова терміном **категорія стану** (рос. категория состояния), мотивуючи цей термін тим, що зазначені слова мають незмінну форму і передають стан [37, с. 75—76], нашою термінологією — перебування в певному стані. Історію досліджування цих слів детально викладено в [9, с. 240], і її обговорення виходить за межі цієї статті. Зауважимо лише, що російські терміни **категорія состояния** і **слова категории состояния** було запозичено українським мовознавством у формі **категорія стану** і **слова категорії стану** (див. наприклад класичний підручник Михайла Жовтобрюха та Бориса Кулика¹ [13, с. 318—320]). Якщо для російської мо-

¹ “Невідмінювана частина мови, що охоплює слова із значенням стану, які виступають головним членом у безособовому реченні, називається *категорією*”

ви ці терміни цілком природні, то для української вони створюють плутанину, оскільки українське мовознавство традиційно використовує термін **категорія стану**¹ (*англ.* voice, *рос.* залог) в іншому значенні і позначає ним граматичну категорію перехідного дієслова, що виражає відношення між дією, її виконавцем (суб'єктом) та предметом, на який ця дія спрямована (об'єктом) [11]. Доказом недоцільності калькування російських термінів може бути така цитата: “Явище *стану* може виражатися в українській мові не тільки граматичною категорією *стану* дієслова, а й самостійною частиною мови — станівником. Станівник — клас невідмінюваних слів з категоріальним значенням непроцесуального *стану* у функції головного члена (присудка) односкладних (безособових) речень” [9, с. 236—237], де термін **стан** вжито в двох непов'язаних між собою значеннях.

Відчуваючи неприродність терміна **слова категорії стану** для української мови, мовознавці намагалися позначати їх іншим терміном, наприклад, *незмінні присудкові слова* [18, с. 318], *станівник* [9, с. 237], *безособово-предикативні слова, предикативи* [35, с. 519] тощо. На нашу думку, найкращим серед них є термін **предикатив** (*лат.* praedicativus — стверджувальний, категоричний), запропонований чеськими мовознавцями у 50-ті роки ХХ ст. [9, с. 240; 27, с. 585—586; 35, с. 519]. З огляду на це пропонуємо замінити термін **слова категорії стану** на термін **предикатив**, а термін **категорія стану** залишити тільки для назви граматичної категорії перехідних дієслів.

Зроблені пропозиції дають змогу уникнути плутанини з уживанням терміна **стан** і похідних від нього.

стану...” [13, с. 318]. “За значенням *слова категорії стану* можна поділити на такі основні групи: ...” [13, с. 319].

¹ Український термін **стан** запровадили С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер у “Руській граматиці” (1893) [35, с. 638], а російський термін **залог** з'явився в граматиці церковнослов'янської мови, зокрема в “Граматиці” Мелетія Смотрицького (XVII ст.) [9, с. 186]. Обидва терміни виникли під впливом граматики класичних (грецької, латинської) мов і є кальками того самого грецького іменника *diathesis* (укр. розташування, стан, рос. расположение, состояние). Проте український термін є перекладом повного грецького слова, а російський термін — поморфемним перекладом: *dia-* — префікс, що означає наскрізний рух, проникнення, розподілену дію, розділення, взаємність, посилення завершеність, його передано російським префіксом *за-*; *thesis* — *рос.* *положение, тезис*, його передано коренем *лог* за аналогією з російським терміном *предлог*, що також є поморфемним перекладом спільнокореневого грецького слова *prothesis*, де префікс *pro-* означає наперед, попереду [36, с. 136, 326; 28, с. 219].

6. Класифікація учасників ситуації

Оскільки **ситуація** позамовної дійсності — це вияв певних динамічних і статичних ознак, то учасниками ситуації є предмети (істоти, неістоти), пов'язані з цими ознаками. Основних учасників ситуації подано на рис. 4.

Як вже зазначалося, семантичною моделлю (відбитком **ситуації** у свідомості) є **стан справ**, який складається з **предикату** та **актантів** (рис. 1). Саме предикат визначає кількість можливих аргументів (актантів) та їхній семантичний статус (*суб'єкт, об'єкт, адресат, інструменталь, локатив*).

Усі процеси позамовної дійсності можна поділити на дві групи: перехідні та неперехідні. **Перехідний процес** (*англ. transitive process, рос. переходный процесс*) — це процес, спрямований і який поширюється на об'єкт, що не є суб'єктом. А **неперехідний процес** (*англ. intransitive process, рос. непереходный процесс*) — це процес, не спрямований і який не поширюється на жоден об'єкт, що не є суб'єктом. Отже, для перехідних процесів можна відокремити об'єкт від суб'єкта, а для неперехідних цього не можна зробити, тому семантична модель таких процесів не містить об'єкта.

Об'єкт, адресат, інструменталь і локатив завжди є пасивними учасниками ситуації, тоді як суб'єкт може бути як активним, так і пасивним. Залежно від його активності / пасивності розрізняють **діяча** (активного суб'єкта) та **пасивного суб'єкта**. Перший пов'язаний з предикатами дії, а другий — з усіма іншими предикатами.

Діяч (активний суб'єкт, *рос. действитель, деятель, производитель действия*) — активний, зазвичай наділений волею та свідомістю

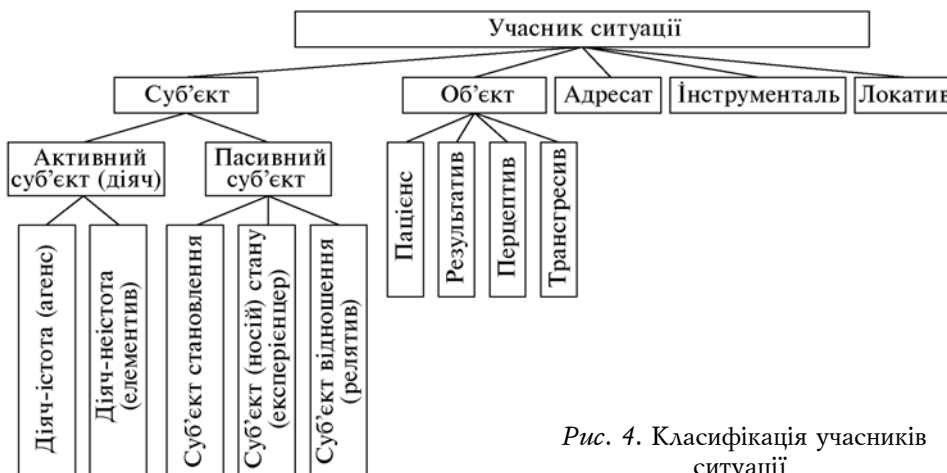

Рис. 4. Класифікація учасників ситуації

учасник ситуації, що витрачає власну енергію в процесі діяльності [1, с. 31; 12, с. 8, 23]. Діяча-істоту зазвичай позначають терміном **агенс** (*англ.* actor, agent, *рос.* агенс, агент [1, с. 31]), а діяча-неістоту — терміном **елементив** [27, с. 13, 150] (*англ.* elementive, *рос.* элементив).

Пасивний суб'єкт — це суб'єкт, який не виявляє активності. Пасивним суб'єктом є суб'єкт у предикатах становлення, предикатах стану і предикатах відношення (тобто предикатах якості, кількості та локативних предикатах). Навіть коли в предикатах становлення суб'єктом є істота, вона не є діячем, а процес становлення відбувається за законами природи, що не залежать від суб'єкта. Так само у предикатах стану суб'єкт-неістота є не діячем, а носієм стану, перебування у якому ніяк не пов'язане з активністю цієї істоти. Суб'єкта (носія) стану зазвичай позначають терміном **експерієнцер** (*англ.* experienter, *рос.* экспериенсер, від *англ.* experience — досвід), а суб'єкта відношення — терміном **релятив** (*англ.* relative) [Там само, с. 148, 616].

Отже, кожному різновиду перебігу процесу (рис. 3) відповідає свій тип суб'єкта, а діяч (суб'єкт дії) ще поділяється на два різновиди.

На рис. 4 подано такі чотири різновиди об'єкта: *пацієнс*, *результатив*, *перцептив*, *трансгресив* [Там само, с. 508].

Пацієнс (*англ.* patient, *рос.* пациент, від *лат.* patiens — той, хто терпить, страждає) — це пасивний учасник ситуації, що зазнає змін від неконтрольованих ним зовнішніх впливів [12, с. 256; 27, с. 539—540]. Ключовим у цій дефініції є наявність зовнішнього впливу, тобто перехідного процесу. Тому, на нашу думку, помилковим є широке тлумачення **пацієнса** як будь-якого пасивного учасника неперехідного процесу. Наприклад, не можна погодитися з Т.В. Жеребило [12, с. 256], що в реченнях *малюк спить* та *капельюх злетів* іменники *малюк* і *капельюх* є пацієнсами, бо такий підхід не дає змоги відрізнити об'єкт від суб'єкта. На нашу думку, *малюк* дійсно є пасивним учасником ситуації, але не пацієнсом, а суб'єктом (носієм) стану. Тоді як *капельюх*, за такого погляду на ситуацію, є суб'єктом дії, тобто **елементивом**. Щоб вони стали **пацієнсами**, треба подати процес як перехідний, наприклад: *мати заколисала малюка*, *вітер збив капельюха*.

Результатив (*англ.* resultative, *рос.* результатив) — це різновид об'єкта зі значенням результату дії (наприклад: *Я нарвав квітів*; *Я наробив помилок*) [27, с. 616].

Перцептив (*англ.* percptive, *рос.* перцептив, від *англ.* percption — сприйняття) — це різновид об'єкта (істоти чи неістоти), на яку спрямовано розумова дію (наприклад: *Мені пригадалося дитинство*; *Я не сприймаю тебе серйозно*) [Там само, с. 556].

Трансгресив (*англ.* transgressive, *букв.* пов'язаний з переходом з одного стану в інший [1, с. 478], *рос.* трансгрессив) — це різновид об'єкта, що є результатом перетворення (наприклад: *Я зварив борщ. Він зробив з мене фахівця*) [27, с. 747].

Висновки

1. Сформульовано конкретні пропозиції, які дають змогу згармонізувати поняття та терміни у предметній сфері “Лінгвістична семантика та аспектологія”. Як підсумок наведено класифікацію процесів, згармонізовану з системою аспектологічних категорій.

2. Щоб позбутися плутанини та забезпечити однозначну відповідність термінів поняттям в предметній сфері “Лінгвістична семантика та аспектологія” запропоновано:

а) не вживати термінів **процес, дія, подія, стан** у інших значеннях, ніж подано нижче, а позначати ними лише:

— терміном **процес** — семантичну категорію, що є категорійним значенням дієслова як частини мови;

— терміном **подія** — “миттєві” фази процесу (початок і кінець) або “миттєвий” процес, тривалість перебігу якого прямує до нуля (наприклад, *вибух, спалах* тощо);

— терміном **дія** — різновид процесу, що передбачає активного суб'єкта (діяча), який породжує процес й активно та безпосередньо його стимулює;

— терміном **стан** — вияв певної сукупності властивостей (параметрів) матеріальної системи, що збігається із загальнонауковим розумінням цього поняття, а стан справ, що триває і одночасно зберігається незмінним протягом обмеженого часового інтервалу, називати **перебуванням в певному стані**;

б) замінити такі терміни:

— у семантичній класифікації предикатів термін *предикат процесу_в* — на термін *предикат становлення*;

— у аспектологічній класифікації предикатів термін **процес_а** — на термін **динаміка**, а термін **стан_в** — на термін статика.

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов [Электронный ресурс] / О.С. Ахманова. — 2-е изд. стереотип. — М.: Советская энциклопедия, 1969. — 608 с. — Режим доступа: http://www.classes.ru/grammar/174.Akhmanova/source/worddocuments/_51.htm

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. — 1728 с.

3. *Вихованець І.Р.* Нариси з функціонального синтаксису української мови / І.Р. Вихованець; АН України, Ін-т української мови; відп. ред. К.Г. Городенська. — К.: Наук. думка, 1992. — 224 с.
4. *Вихованець І.* Теоретична морфологія української мови: академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. — К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2004. — 400 с.
5. *Гінзбург М.Д.* Засоби формування, фіксування, зберігання та передавання фахових знань [Електронний ресурс] / М. Гінзбург // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. — 2012. — № 1 Sp. — Режим доступу: <http://www.es.rae.ru/mino/157-699>
6. *Гінзбург М.Д.* Терміни процес, дія, подія, стан у мовознавстві і термінознавстві / М. Д. Гінзбург // Термінологічний вісник: Зб. наук. праць / відп. ред. В.Л. Іващенко. — К.: Ін-т укр. мови НАНУ, 2011. — Вип. 1. — С. 76—89.
7. *Гінзбург М.* Термінознавство та аспектологія: два погляди на процеси [Електронний ресурс] / М. Гінзбург // Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”. — 2012. — № 733. — С. 10—17. — Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk733/TK_wisnyk733_1_hinzburh.htm
8. *Гінзбург М.* Щодо засадничих понять, пов’язаних з подаванням процесів [Електронний ресурс] / М. Гінзбург // Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”. — 2010. — № 676. — С. 8—14. — Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk676/TK_wisnyk676_hinzburh.htm
9. *Горпинич В.О.* Морфологія української мови: підручник / В.О. Горпинич. — К.: ВЦ “Академія”, 2004. — 336 с. — (Серія “Альма-матер”).
10. *Есперсен О.* Філософія граматики [Електронний ресурс] / О. Есперсен; пер. с англ. В.В. Пассека и С.П. Сафроновой; под ред. и с предисл. проф. Б.А. Ильиша. — М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1958. — 404 с. — Режим доступу: http://www.classes.ru/grammar/108.Jespersen_Otto_The_philosophy_of_grammar/
11. *Єрмоленко С.Я.* Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С.Я. Єрмоленко, С.П. Бибик, О.Г. Тодор; за ред. С.Я. Єрмоленко. — К.: Либідь, 2001. — 224 с.
12. *Жеребило Т.В.* Словарь лингвистических терминов / Т.В. Жеребило. — 5-е изд. испр. и доп. — Назрань: Пилигрим, 2010. — 486 с.
13. *Жовтобрюх М.А.* Курс сучасної української літературної мови: Частина 1. / М.А. Жовтобрюх, Б.М. Кулик. — К.: Вища шк., 1972. — 404 с.
14. *Зализняк А.А.* Введение в русскую аспектологию / А.А. Зализняк, А.Д. Шмелев. — М.: Языки русской культуры, 2000. — 222 с. — (Studia Philologica).
15. *Калько М.* Аспектуальні класи українського дієслова на тлі класів З. Вендлера [Електронний ресурс] / М. Калько // Українська мова. — 2009. — № 3. — С. 17—26. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/bitstream/handle/123456789/6048/03-Kalko.pdf?sequence=1>
16. *Калько М.* Аспектуальність: категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові / М. Калько. — Черкаси: Видавець Чабаненко Ю., 2008. — 384 с.

17. *Калько М.* Універсальна категорія аспекту в українському етноваріанті [Електронний ресурс] / М. Калько // Вісник Львів. ун-ту. Серія філол. — 2004. — Вип. 34. — Ч. 1. — С. 81—87. — Режим доступу: http://www.anthropos.org.ua/jsrui/bitstream/123456789/1158/1/Kalko_81-87.pdf
18. *Курс* сучасної української літературної мови / за ред. Л.А. Булаховського. — К.: Рад. школа, 1951. — Т. 1. — 520 с.
19. *Лебедев С.А.* Философия науки: краткая энциклопедия (основные направления, концепции, категории) / С.А. Лебедев. — М.: Академический Проект, 2008. — 692 с. — (Серия “Gaudemus”).
20. *Лингвистический* энциклопедический словарь / Глав. ред. В.Н. Ярцева. — М.: Сов. энциклопедия, 1990. — 865 с.
21. *Марузо Ж.* Словарь лингвистических терминов / Ж. Марузо. — М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1960. — 436 с.
22. *Маслов Ю.С.* Избранные труды: Аспектология. Общее языкознание / Ю.С. Маслов; сост., ред., вступ. ст. А.В. Бондарко. — М.: Языки славянской культуры, 2004. — 840 с. — (Классики отечественной филологии).
23. *Мещанинов И.И.* Члены предложения и части речи / И.И. Мещанинов; АН СССР. — М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1945. — 322 с.
24. *Мустайоки А.* Понятие аспектуальности в новом свете [Електронний ресурс] / Арто Мустайоки // II Международный конгресс исследователей русского языка. “Русский язык: исторические судьбы и современность”. Москва, 18.03.2004. — Режим доступу: www.helsinki.fi/~mustajok/pdf/ponjatie_aspektualnosti.pdf
25. *Нелюбин Л.А.* Толковый переводоведческий словарь / Л.А. Нелюбин. — 3-е изд., перераб. — М.: Флинта; Наука, 2003. — 320 с.
26. *Розенталь Д.Э.* Словарь-справочник лингвистических терминов / Д.Э. Розенталь, М.А. Теленкова. — 3-е изд., испр. и доп. — М.: Просвещение, 1985. — 399 с.
27. *Селіванова О.О.* Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. — Полтава: Довкілля-К, 2011. — 844 с.
28. *Словник* іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. — К.: Гол. ред. УРЕ, 1977. — 775 с.
29. *Соколова С.* Аспектуальні категорії українського дієслова на тлі інших слов'янських мов / С. Соколова // Українська мова. — 2003. — № 2. — С. 61—70.
30. *Татевосов С.Г.* Акциональность: типология и теория / С.Г. Татевосов // Вопросы языкознания, 2005. — № 1. — С. 108—141.
31. *Термінологічна* робота. Гармонізування понять і термінів: ДСТУ ISO 860-99. — К.: Держстандарт України, 2000. — IV, 8 с. — (Національний стандарт України).
32. *Термінологічна* робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять: ДСТУ 3966-2009. — К.: Держспоживстандарт України, 2010. — IV, 31 с. — (Національний стандарт України).
33. *Титаренко Е.Я.* Категория фазовости и вид русского глагола: монография / Е.Я. Титаренко. — Симферополь: Доля, 2011. — 368 с.

34. *Толковий* словарь по химии и химической технологии. Основные термины: Около 5500 терминов / С.М. Баринов, Б.Е. Восторгов, А.Я. Герберг и др.; под ред. Ю.А. Лебедева. — М.: Рус. яз., 1987. — 528 с.
35. *Українська мова*. Енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголова), М.П. Зяблюк та ін. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Укр. енцикл., 2004. — 824 с.
36. *Цыганенко Г.П.* Этимологический словарь русского языка: свыше 5000 слов. — 2-е изд., перераб. и доп. — К.: Рад. школа, 1989. — 511 с.
37. *Щерба Л.В.* Избранные работы по русскому языку / Л.В. Щерба; АН СССР, Отделение литературы и языка; подгот. текста, предисл. и примеч. М.И. Матусевич. — М.: Учпедгиз, 1957. — 188 с.
38. *Ющук І.П.* Українська мова / І.П. Ющук. — К.: Либідь, 2003. — 640 с.
39. *Terminology work — Principles and methods: ISO 704:2009 (E)*. — Third edition 2009-11-01. — ISO, 2009. — VIII, 66 p. — (International standard). — (Термінологічна робота. — Принципи та методи. Міжнародний стандарт).

З М І С Т

ЄВГЕН ОЗАРКЕВИЧ — ЛІКАР, УЧЕНИЙ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ (<i>Людмила Симоненко</i>)	3
НОВІ Й АКТУАЛІЗОВАНІ ВІЙСЬКОВІ ТЕРМІНИ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ (<i>Людмила Туровська</i>)	11
ГІПЕРО-ГІПОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ АВІАЦІЙНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ (<i>Людмила Халіновська</i>)	18
УКРАЇНСЬКА ЛІНГВІСТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СЛОВ'ЯНСЬКІ ВПЛИВИ (Р.Ф. БРАНДТ) (<i>Ірина Казимирова</i>)	27
АКТУАЛЬНА ЛІНГВІСТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ІСТОРІЯ УКРАЇН- СЬКОЇ МОВИ (<i>Оксана Ніка</i>)	36
КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТТЄВИЙ АПАРАТ АСПЕКТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (<i>Михайло Гінзбург</i>)	42
УНИКАЙМО КАЛЬКУВАННЯ, або як “вірні засоби” нищать рідну мову (<i>Наталя Куземська</i>)	61
ІНТЕГРУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ — ОСНОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ (<i>Ігор Блінов, Сергій Танкевич, Валентина Кириленко</i>)	74
НА ШЛЯХУ ТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (до виходу перекладного галузевого словника) (<i>Катерина Селіверстова</i>)	78
ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДОКУМЕНТІВ ЦК КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ ПЕРІОДУ ПЕРЕБУДОВИ ЩОДО ПРЕДСТАВНИКІВ ДЕМОКРАТИЧНОЇ НАРОДНОЇ ОПОЗИЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ ЗА ПЕРЕБУДОВУ) (<i>Ольга Гінзбург</i>)	84
СКЛАДНІ ПРИКМЕТНИКИ В МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ПРИНЦИПИ ЇХНЬОГО ТВОРЕННЯ (<i>Станіслав Нечаїв</i>)	91
НАУКОВА БОТАНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СУДИННИХ РОСЛИН В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ (<i>Дмитро Гродзинський, Світлана Зиман</i>)	101
ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ ГРИБІВ У МІКОЛОГІЇ ТА ГРИБНИХ ХВОРОБ РОСЛИН У ФІТОПАТОЛОГІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ (<i>Ірина Дудка</i>)	109

Наукове видання

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ВИДАВНИЦТВО “НАУКОВА ДУМКА” НАН УКРАЇНИ»

*Матеріали
науково-практичної конференції
5 грудня 2014 р.*

УКРАЇНСЬКА
НАУКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ.
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Статті надруковано
в авторській редакції

Оформлення художника *Ю.Ф. Назаренка*
Художній редактор *Р.І. Калиш*
Технічний редактор *Т.С. Безезяк*
Коректор *Н.А. Дерев'янка*
Комп'ютерна верстка *Т.О. Ценцеус*

Підп. до друку 05.10.2015. Формат 70 × 100/16.
Друк. офс. Папір офс. № 1. Гарн. “Мысль”.
Ум. друк. арк. 9,75. Ум. фарбо-відб. 10,4. Обл.-вид. арк. 8,34.
Тираж 100 прим. Зам. № 725

НВП «Видавництво “Наукова думка” НАН України»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2440 від 15.03.2006 р.
01601 Київ 1, вул. Терещенківська, 3

ТОВ «Видавництво “Логос”»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 201 від 27.09.2000 р.
01030 Київ 30, вул. Богдана Хмельницького, 10